

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
lalunk és jutányos áron végeztünk.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Hirdetések jutányos áron közöltnak.
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

DÁVID BÜNBÁNATA.

Zsolt. LI. 6., 9., 10., 12., 14., 15. *„Egyedül te
ellened vétkeztem és gonoszságot cselekedtem a te, szemeid
előtt; hogy igaz légy beszédedben és tiszta ítéletedben.”*

Egy bűnös lélek jajkiáltása, a Dávid fájdalmas vallomása ez abból az alkalomból, midőn Náthán próféta szavára lelkiismerete felébred.

Nem szükség előttetek a Dávid bukását bővebben ecsetelnem. Kettős bűne ép oly érthetetlen, mint megdöbbenő reánk nézve. A ki a Gondviselés annyi kegyével elhalmozva, oly mélyen megsértette Isten törvényét! . . . izlette a legfelségesebb égi örömöket, lelkét mégis annyira beszennyezni engedte! Az Ur dicséretét oly magasztos énekekben zengette: mégis népének oly botrányos látványt szolgáltatott: igazán megérdemli, hogy örök intő példája legyen az erkölcsi súlyedésnek; és nem egy lehet közöttünk, a ki őt látván, így kiálthat fel a példázat farizeusával: „Isten, hálákat adok te néked, hogy nem vagyok olyan, mint im' ez ember!” (Luk. XVIII. 11.)

De a ker. ember, ki ösmeri önmagát, s visszaemlékezik saját történetére, titkos kísértéseire: gondolkozóba esik s magábaszáll; elképzei a Dávid helyzetét, az egykori bethlehemi pásztorfiu hirteleni emelkedését, a környező rossz példákat, Kelet erkölcsi viszonyait, a korlátlan hatalom csábításait; s mindezek után megdöbbenve teszi fel maga előtt a kérdést: mi lett volna én belőlem hasonló helyzetben, hasonló kísértések között?

S tudjátok-e, hogy ebben a történetben, mi teszi reám a legmélyebb hatást? Nem a bukás nagysága, — noha annak megbélyegzésére nem lehet elég erős kifejezést találnunk . . . Nem! hanem a megbánás őszintesége és erőteljessége! Ah! hogy úgy elbukott, sajnós! emberi dolog; de hogy ismét úgy felkelhetett: az már Isten csudája!

Mert tudjátok meg, hogy a nagy bukásokban van valami végzetes, lenyűgöző hatalom, mely béklyóba veri a lelket s csaknem képtelenné teszi azt a felemelkedésre . . . Ha Dávidnak, mikor még ártatlan volt, valaki elbeszélte volna ezt a történetet: épugy megrendült volna annak hallattára, mint én, vagy ti. Mi volt az ő veszedelmének kiinduló pontja? Egy pillantás. Igen, egy pillantás, és nézzétek mily láncolatosan terjed bűne . . . Először a kívánság, azután a bukás, azután a hazugság, majd a gyilkosság, végül a megátalkodás . . . Bizonyára, ha valamikor lehetetlennek látszott az Istenéhez való visszatérés: úgy az ő esetében volt az . . . és mégis, imhol egy lélek, ki Náthánnak egyetlen szavára annyira megváltozott, hogy nekünk mintaképül szolgálhat; imhol egy bűnös, ki megtanít bennünket, hogyan kell Istenhez térni.

Bersier után

Szalóczy Pál,
tiszavalkai ref. lelkész.

A tanítók fizetése.

A ref. lelkészek fizetés javításáról kevés szó esik és még a mi esik, az se nagyon helyesen esik, ha az a kath. lelkészek kongruájával való junctim ellen esik.

Az igazság ugyan igazság, de midőn arról van szó, hogy egy kongruás pap 2—3 gyermeket neveltessen, egy meddő igazság semmit se ér.

Nekünk minden lehetőséget meg kell ragadni, mely papjaink nehéz helyzetét megszüntetheti.

De ezzel a természetes kötelezettséggel nem ellenkezik, hogy most midőn a tanítók fizetés ügye fordulopontra jutott, az ő segítségükre siesünk. Egyházunk, a köz és a mi saját ügyünk ez is, melyben gyors és egyetemes állásfoglalásra van szükség.

A bőkezűen szórt dicséretnek címe alatt most készülnek a mi felekezeti iskoláinkat eltemetni, midőn véglegesítik az állami és felekezeti tanítók fizetése közti időleges 1000, végeredményben 800 koronás évi fizetési különbséget.

Ha az Apponyi által valahára benyújtandó javaslat változatlan megyen keresztül, örökre lemondhatunk a jeles tanítói tehetségekről, a kik ilyen aránytalan fizetési mód mellett első sorban mindig az államot fogják felkeresni.

Az államnak e sajátságos elbánásával egy felekezet sem veszt annyit, mint mi veszünk, mert nálunk a tanítás nem hivatal, hanem elsőrendű életszükség.

Ime ezért vagyunk mi az eddigi részleges államosításnak ellenségei és ezért vagyunk készek e helyett a teljes államosítást követelni s támogatni azt, a ki ezt nyíltan javallja.

Ma anélkül, hogy teljesen tudatára jönnének a tényleges helyzetnek s ahhoz rendezkednénk be, azt hisszük, hogy iskoláink úgy, a hogy de mégis megmaradtak.

A valóság pedig az, hogy van már olyan egyházmegyénk is, melyben 2 iskolánknál nincsen több s ott is a hol iskoláink még megvannak, ott is mind nagyobb nagyobb lesz a tanítók nyomora, az iskolafentartó egyházak terhe, az érdekeltek panasza és az iskolák államosításának vágya.

És lassan lassan mindenütt inferioris helyzetbe kerülünk s tanítótöbbségünk színvonala is gyengülend.

Az államosítást és a különböző társadalmi rétegeknek a sociálismushoz való csatlakozását feltartóztatni csaknem lehetetlen.

Volna pedig lehetőség a megépülésre, ha a mit régen hangsúlyozunk és hirdetünk az állam

az egyházak és iskolák segélyezésénél azon szolgálatokat venné irányadónak, a mely szolgálatokat azok a magyar kultúra érdekében végeznek.

Ekkor nem kellene az államellenes nemzetiségi iskolákat is együtt kosztolni a többivel s nem jönnének még a gazdag szászok is a magok teljesen német és így idegen kulturát szolgáló középiskoláikkal az államsegélyt kérni és igénybe venni.

Ezt az igazságot, mely a középiskolák állami segélyezésére nézve is olyan hathatósan bizonyult, kell most is a képviselőház és a miniszter ellen fordítani és a midőn a miniszter a jóakarattal mellett az állam pénzügyeire hivatkozik, figyelmeztetni kell arra, hogy ha csak a magyar nyelvű iskolák tanítóinak fizetésekiegészítése vétetik célba, akkor a most rendelkezés alatt álló pénzből is meglehet adni azt az egyenlő és méltányos fizetést. A nem magyar iskolák és Prohászka püspök ur a maga kedves tótjaival pedig várjanak. És lám még Apponyi is kegyelmébe vette őket és a tót gyermekek vallásstudása felett siránkozik.

Milyen eltévedés, milyen idők.

Ez az állam rettenetes nemzeti görögtűzben tündököl, mikor ennek a világitásnak nincsen semmi realis értéke. De mindjárt egy hideg s közömbös valóságos nemzetközi iustitúcióvá változik, mihelyt a magyar nép érdekei állanak kockán.

Most a tanítók fizetésrendezésének ügyével valóban azok állanak. Sok ezer jó magyar család tisztességes megélhetéséről, de a sokak közt a mi derék munkatársainkról s teherhordó bajtársainkról van szó. Segítsünk hát rajtuk úgy a hogy lehet.

A küldöttségekben való tömeges és tüntető résztvétellel.

Az egyes egyházmegyék, sőt miután a dolog a közgyűlésekig nem maradhat, az egyházak kérvényeivel és felirataival.

A dolognak minden alkalmas helyen való előhozásával és okos tárgyalásával.

Én még többet is szeretnék tenni ez ügy érdekében. Szeretném, ha egyházunk a mostani tulajdonképeni állami feladatokat szolgáló népiskolák tömeges beszűntetésének bejelentésével az államot a méltányos elbánásra egyenesen rá kényszerítené.

De ez csak az utolsó eszköz lehet, bár ha már egyszer (legalább a mint látszik) megbarátkoztunk az államosítás gondolatával, ennek is csak a kivitele a mi visszariaszthat s nem a végeredmény, a melyre törekedni kell.

Addig is az a helyes, hogy a kik dolgát végzik, az állam tisztességesen tartsa el a tani-

tókat és pedig a felekezeteiket is a mennyiben a magyar állam s nem a német, oláh vagy szerb államok érdekében szolgálnak. A közoktatás minisztere pedig ne szónokoljon és ne siránkozzék mint egy asszony, hanem cselekedjék.

Azokat, a kik a magyar kultúra ügyét szolgálják, fizesse méltányosan, fizesse egyenlően. Ne történhessék meg az, hogy mert egy magyar tanító tiszta magyar helyen tanított, 35 évi szolgálat után 800 koronával kapjon kevesebbet mint a ki idegenek közt tanított.

A ki az övét elhagyja a pogánynál is alábbvaló, azt mondja az irás. Ne történjék ez meg többé nálunk. Ne hagyjuk a tanítókat s ne engedjük azt, hogy azért, mert jó tanítók és jó reformátusok, tehát két nagy intézmény szolgáltatásban vitézkednek, fele fizetésök legyen s a miért külön jutalmat érdemelnének, azon a címen megkárosíttassanak.

Működjenek e célra szivők szerint közre lelkészeink is. Igaz ügyet, egyházunk, a magyarság ügyét támogatják. De egyúttal a magok fizetés rendezési ügyét is előmozdítják.

Dr. Ferenczy Gyula.

Utazás egy tanítói díjlevél körül.

(Folytatás és vége.)

A tanítói lakás is átalakult. Csurka István öcsém, nem nagyon követelőzött az ekléziától, olyan csinos kerítést faragott, gyalult, ácsolt a lakóháza előtt, gyermekeket is oktatta és felhasználva erre, hogy a ki meglátta, nem hagyta egy tekintetre. Aztán a hepe-hupás udvar átalakult izléses virágos kerté, illatos oltotrózsák köszöngettek jóreggelt, harmatos fejceskékkel s a fény és illat hívogatta, marasztalta a gazdát és vendégét egyaránt.

Aztán a munka közben nőtt a munkaszeretet, mint evés közben az étvágy. Csurka öcsémnek megtetszett az én kertem berendezése, lugasai, gyümölcsfái. Neki is volt egy pusztá kertje. Először is felrigoloztatta az egészet, aztán beültette oltványokkal, csemegezőlőlugásokkal. Nálam volt, én nagy örömmel adtam, mellette állottam, buzdítottam, aztán hozattunk különböző magoncokat, a gyermekek is szedték a magvakat, kezdődött a rendszeres faiskolázás. Kertészeti lapok, szakönyvek voltak, adta a minisztérium ingyen, csak szólni kellett, mert hát néma gyermeknek anyja sem érti szavát.

Mindezen anyagi munkák pedig, nem mentek olyan simán, mint a hogy itt leíródnak.

Bizony, tanulni kellett! Az oklevélben, mint említém, ott volt ugyan a debreceni gazdasági intézet bizonyosság-jegye is, hogy a képezés ur nemcsak hallgatta és nézte a gazdasági ismereteket, hanem el is sajátította, mégis . . . mindamellett . . . a fiatal tanító ur egy gödröt sem tudott megásni az elültetendő oltványok számára; úgy csinálta, mint a karó leverését, felső része volt széles a gödörnek, és nem az alsó, a gyökerek számára. Aztán a gyökerek megtisztításáról, he-

lyes visszametszéséről, beföldeléséről, beiszapolásáról és a többi fogalma se volt. Az oltáshoz is szinte így értett. Az oltó galyat se tudta kézbe fogni, nemcsak az oltókést. De volt egy nagy tudománya, a melyen épül minden alkotó erő: a tudásvágy és figyelem. Pár év alatt úgy belejött, mintha egyebet sem csinált volna eddig. Pedig mennyi mindent csinált.

„Nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk! Be sokszor hallottam én ezt a *mondatot*, gyermekkorom óta, iskolában és iskolán kívül. Fájdalom még ma is csak szólásmód az az életnek tanulás! Egyesek kiválnak, a maguk esze után, a maguk természete szerint, de az iskola tanítja a betűt, a minek legnagyobb részéről az élet nem is emlékezik.

Az élet — mozgás. Ez az alapföltétel, általában. A hol mozgás nincs, ott élet sincs. Az emberre nézve *idegmovement*, mint anyagi életföltétel; *értelmimovement*, figyelem, gondolkodás, okoskodás, mint a szellemi élet föltétele; *erkölcsi movement*, mint a társadalom kölcsönöségére, egyetemes rokonszenv és segítő jóakaratra irányuló akaraterő.

Az okos emberi élet föltétele, az okos emberi tevékenység. Azért kell tanulnunk, hogy tudjunk hasznosan munkálkodni kézzel, észszel, szívvvel. A ki ezeket nem tudja, az semmit sem tanult, ha káptalan is a feje.

A ki másokat akar tanítani, tanulja meg először a maga leokóját; különben vak vezeti a világtalant és mindketten verembe esnek.

Elengedhetetlen föltétel volna, hogy a tanítóképzőkben tartanánk rendes munka gyakorlatot, természetesen, megfelelő terület állván rendelkezésre. Beleszoktatnák leendő tanítójukat a kézimunka, általában a kézügyesség megbecsülésébe. Hadd értenék meg a józan-eszü emberek, hogy a földmives és iparoszszer szám ügyes használata ad annyi tisztességet, mint p. o. a kártya és biliárd-dákó s hasonló kutyálkodások. Hogy az emberi élet tartalmassága, erőink gyümölcsöző felhasználásától függ. Hogy ne történhetné meg olyan gyerekes gondolkodásra valló lekicsinyelése a kézi munkának, a mely még ma közkeletű, néptanítóink fejében is. Például, valami uton tudomására jutott, annak idejében, a Dobó Sándor tanító ur lapjának, hogy Csurka István még az én szőlőmet is megpermetezte, nosza kibocsátott egy teljes fegyverzetű hadsereget a papok zsarnoksága ellen, a kik cselédmódra bánnak rabszolga tanítóikkal s nem átalják még a permetezőt is hátukra kényszeríteni.

Holott a néptanító magasztos föladata nem tűr lealacsonyító kézi munkát. stb. stb.

Mi pedig, az én Csurka öcsémrel és az egész iskolával, dolgoztunk tovább, módnélkül jólesvén étel, ital, álm; idegeink rugalmassága, kedélyünk vidámsága, egész lényünk életteljes önérzete, mind hangosan bizonyítván, hogy az *élet igaz útján járunk*.

Most pedig kezdjünk új kört s menjünk az iskolába.

Az iskola egy sajátos kis állam, különböző rendű rangú állampolgárokkal.

A lélektant ismernie kell a tanítónak, különben a nagyhang és nádpálca lesz egyedül, de hijábaló ur az iskolában.

Az emberi lélek ajtaja már az iskolázás előtt ki van nyitva s fájdalom, már akkor sok odanemvaló gíz-gaz bekerül rothadó és rothasztó anyagul. A gyermeki lélek tájékozódni akar e világban. Még csak néz és szemlélődik, összefolynak előtte tárgyak és jelenségek. Első szükség a határvonalak ismertetése. Mert ismeret-

világunk innen indul: a különbség és hasonlóság felismerésétől. Az égignyuló tudós is csak e körben mozog, a hasonlóság és különbség helyes felismerésében. Dolgok, jelenségek állanak előttünk, hol külön, hol egybe-függve, de egymásra hatva mindenütt.

Fogondunk volt az iskolai köztisztaságra. A gyermeknek nem volt szabad piszkosan jönni iskolába, sem testében, sem ruhájában. A figyelmes tanítónak egy tekintet kellett s azonnal észrevette a hibát. Ha ruhája volt piszkos, küldte haza a gyermeket; ha teste volt piszkos, ott volt a dézsavíz és a jó surolóhomok. Nem sokat volt szükség egyikre sem, beleszoktak, szülők és gyermekek s örömmel engedtek a jónak.

Az iskolában, udvaron, árnyékszékekben, éber gond volt a tisztaságra. Az iskolaudvar minden nap fel volt seperve, figyelmesebb gyermekek felügyelettel megbizva. Óráközben, midőn az iskola szellőzött, nyári időben az iskolakertet kellett rendben tartani, ha szükséges, lelocsolni, gyomlálni, porhanyítani, oltványokat tisztogatni. Elvégre a szükséges testmozgás végzése céljából nagyon mindegy, akár egymást cibálják, verdesik földhöz az iskolások, akár takarítanak, gyomlálnak a faiskolában. De a nevelés érdekében nem mindegy.

Nem irok tudományos értekezést a népiskolai nevelésről, csak utazom egy díjlevél körül, tehát tovább megyek az értelmi erő fejlesztésének egynémely eszközeiről megjegyzéseket tevéen.

Kezdem azokkal, akik kezdő iskolások.

Fatális rossz szokás, hogy igensok gyarló szüle már előre elijeszti gyermekét az iskolától. Födolog tehát bizalmat, bátorságot, ragaszkodást kelteni föl a kezdő gyermekek. Ezen bizalmas vonzó erő inkább a nagyobb növendékek munkája, mint a tanítóé. A kezdő gyermekek barátokat, pártfogókat szerez a régibb iskolásokban. Ha ezeknél szíves támogatókra talál, ugy a maga munkáját is, a tanítóét is, tiszszeresen megkönnyítette. Ha pedig durvaságot, hetyke rossz akaratot talál, ügye már a kezdetnél félig veszve van.

A természetes és helyes népiskolai nevelésnél egy bizonyos iskolai rend állandósul, melybe mintegy önkéntelenül beleilleszkedik az új növendék, anélkül, hogy a tanítónak erre különösebb gondja volna. Akár játéknál, akár kézi foglalkozásnál, akár értelmi képzésnél, szóval kint és bent, a nagyobb osztályok viselkedése mintául szolgál a kisebbeknek. Ezt ök magok is nagyon jól tudják, s van gondja rá a tanítónak, hogy el ne felejtsek. Itt gyökerezik az iskolai fegyelmezés annyira elsősorú művészete.

Kellő fegyelmezés nyomában támad a figyelem. A kezdő gyermek alig lát, csak néz. A tárgyak előtte vannak, és nem veszi észre. Lassan-lassan kezdi meglátni a határvonalakat s elkülöníteni a tárgyakat. Ez az értelmi képzés alapja. Sőt ez a valódi értelem. Hiszen tapasztalhatjuk, hogy iskolázott, végzett egyének is, hányszor zavarják össze az együve nem tartozó dolgokat, írásukban vagy beszédükben, nem látják meg az elválasztó, vagy összekötő vonalakat.

A kezdő gyermek azon kezdi, hogy figyel s a tanító mintegy új meg új fénypontokat gyujtogat homályos lelkületében. Kiindul önmagából, megtanulja meglátni a maga testrészeit, aztán ruhadarabjait, aztán összehasonlítja magát másokkal, aztán az iskolai tárgyakra kerül a sor, mindig tárgyakra, mindig megfogható dolgokra, kint az udvaron, a kertben, az utcán és tovább.

Igy bontakozik értelmi világa, mint a tavaszi rügy, melyből alkalmas hajtások, kihozzák a tápláló gyümöl-

csöt. A betük ismertetésénél is értelmi fokozatot tartunk. Ugy haladunk a betük ismertetésénél, hogy az ismert tárgyak neve álljon elő. Mondatot sohse írunk, csak tárgyneveket. Ezzel együtt haladunk a számtanítással is. Egy betüt megismerve, az egység fogalmát is megismeri. Két betüről a kettőt. Két betü kifejez egy tárgyat, itt különböztet megint az egy és kettő között.

Aztán az írás. Jobban mondva: betürajzolás. A tanítónak ügyes rajzolónak kell lenni s félrelökni minden falitáblát. Csurka István igen ügyes rajzoló volt. Ma már olajba fest. Tehát szemléltetővé tudta tenni a hang képét, a betüt. Néha ki is cifrázta, hogy érdekebb legyen s a gyermek kíváncsiságát fetámassza és lekösse. Még papírból is kivagdosták a gyermekek ott-hon, hogy annál inkább értelmökbe vessék a különbséget, vagy hasonlóságot. Aztán lerajzolták a porba, összeállt egy sereg próbálgatta, ki tudja jobban. Fácskából vagy vékony deszkából is kifaragcsálta az ügyesebb s ilyen műveleteknél előrevetette fényét egy leendő festő, vagy szobrász. Az értelem minden esetre szélesbült általa.

Mintegy észrevétlenül léptünk a nyelvtan birodalmába. Mikor már a tárgyak felismerése, leírása, egész könnyen ment, a tárgyak közt levő különbség okára mutattunk; a legkönnyebben felismerhető különbség lévén a szín és alak. Gyakorlat a mester, tehát gyakorolni kell, szóban és írásban, a tárgyak színének és alakjának gyors felismerését. Minden tárgy neve egyszó, alakja is egyszó. Ha megmondjuk egy tárgy színét, vagy alakját, ott megállunk, mert szemünk, figyelmünk ezen pihen. Ha leírjuk, az írásban is megállunk s ennek jeleül pontot teszünk. Ha tovább más tárgy színét, vagy alakját jelezzük, nagy betüvel kezdjük. Szín és alak után jó a tárgyak mozgása, azután jó a mozgás ideje, azután oka s így tovább. A mit egy tárgyról mondunk, az mind ahoz a tárgyhoz tartozik s egy mondatból áll. Persze ezt nagyon sokat kell gyakorolni, beszélni és írni, mert az élet: gyakorlat és nem nyelvtani szabály.

Felebb haladva az osztályokon, mindig több eszközét vesszük elő a testi, értelmi és erkölcsi erők fejlesztésének. De csak ható eszközöket és nem időtöltő eszközöket. A hogy Csurka István jelezte a tanítói gyűlésen, „mindent elhagyunk, a mi az étellel nincs összeköttetésben.“ Különösen, a haszontalan és untató részletezéseket. Például, dehogy tanítjuk Magyarországot minden vármegyéjét, járását, csiribiri városait és a többi. Aztán az egész föld minden országait, népeit, bolond szokásait és a többi. Inkább megismertetjük a magunk határát, földminőségét, alkalmas terményeit, ezek életfeltételeit. A természetben, a természet életével, sokat foglalkozunk. Ehez alkalmazzuk számvetésünket; nem foglalkozunk milliókkal, hanem a szerény tizes és száz-as körben minéltöbbször. A miből élünk, a mivel foglalkozunk, azokat adjuk össze, vonjuk ki, vagy szorozzuk és elosztjuk, vagy jövedelmi percentjeit számíthatjuk. Hadd tudja meg a napszámos, a kisiparos, mit hozhat a gazdaság, az ipar, mit kívánhat napszámot, hogy jusson is, maradjon is és hogy lehet beosztani egy szerény háztartást, hogy ne a korecsmáros terjessze az anyagi és erkölcsi járványt.

Igy, mindig az életből, az életnek.

Csurka Istvánnak az is kiváló tulajdona volt, hogy természettani szemléltető tárgyakat maga furt, faragott, állított össze, ott a gyermekek előtt. Még az állatok kitömését is megkísérelte s nem hagyott neki békét, míg csak nem sikerült. Egész muzeuma volt. S míg faragott,

eszkábált, a figyelő gyermekek pompásul betanulták a tudni valót. Az elmélet előtt ott volt a gyakorlat igazolása s ez által a dolog megfoghatóvá vált.

Ilyen megfoghatóvá igyekeztünk tenni mindent, a mit csak lehetett. Összekötni egyiket a másikkal, hogy egymást magyarázza. Nem olyan nehéz ezt megcsinálni gondolkodó, figyelő tanítónak. Például az egészségtan, természettan, vegytan, számtan, mértan, építkezés s még több is: szorosan együvé tartozó dolgok. Főáplálékunk a levegő, ez különböző gázokkal vegyül, melyek a vérre hatnak s tudnunk kell, hogy bizonyos mennyiségű levegőben mennyi tápláló elem van és meddig elég; tehát egy lakószobának milyen térfogatának kell lenni, négyzetben is, köbméterben is, ezt ki kell tudni számítani. Aztán a világosság nemcsak arra való, hogy lássunk jól a szobában, hanem a napfény a szoba levegőjét tisztítja, táplálóbba teszi, kísérletileg be van bizonyítva, hogy a napfényben sokféle ártalmas baktérium elpusztul. Rajzoljuk meg tehát egy közönséges lakóház alapját, állapítsuk meg a szoba köbtartalmát s ehez számítsuk ki a falak magasságát, az ablakok térfogatát, sőt az egész házaeska tervrajzát, sőt költségvetését sem nehéz kiszámítani egy felsőbbosztályú növendéknek. Ez az élet alaptudománya. S így mindig azzal foglalkozunk a miből élünk. Nem megyünk addig idegen világrészbe, míg a magunk házatáját nem ismerjük. És ha megismerjük a magunk házatáját és egészségessé, kellemessé tesszük s tudván, hogy a növények belelékzik a nekünk ártalmas elemeket és kilehelik a nekünk tápláló elemeket, tehát házunk körül és szobánkba növényeket tenyészünk s ez által egészségünk, kedélyünk erősödik élénkül: így a hazaszeretet is megfoghatóbbá válik.

És sok minden megfoghatóbbá válik, amikről már elhallgatok, csak még az erkölcsi erő fejlesztéséről óhajtok elmondani egyetmást.

Az erkölcsi erő más szóval: jellem.

A jellem két lába, az értelem és érzés. Ha csak egyik van meg, a jellem sántít, vagy egészen is sánta. Sántán pedig nem sokra halad az egyén és társadalom.

Ma kezdik ezt belátni. Fájdalom, azonban még nem elég tisztán és erélyesen.

Egy alapos hiba van e téren, az nevezetesen, hogy az erkölcsi erőt összetévesztik a külső vallásos formák beemlézésével. Szó sincs róla, a vallásnak is van külső formája, mint minden látható és élő dolognak van külső formája, a mit megismerni szükséges és hasznos, de ezzel a megismeréssel nincs vége. Sőt . . .

Mondottam és teljes meggyőződéssel hiszem és vallom, hogy erkölcsi erőnk, vagy másként vallásos érzésünk, embertársaink javára irányuló segítő készség. Minden élet kutféjét így nevezzük: Isten. Ez életkutfőnek célja az élet föntartása. Az élet számtalan alakjai egymásra hatnak és csak együtt élhetnek. Az ember is egy ható életalak. A maga körében, dolgok és ható erők között él. Értelme fölismeri e hatásokat, azok eredményeit s a maga anyagi és értelmi erőit a dolgok és jelentőségek közé helyezve mintegy, életerőt ad és fogad s így környezetével összhangzó életet él. Az erők összetéve hatékonyabbak s az egyének együttjárása a nagyobb eredmény alapföltétele. Tágra nyílt szemekkel nézve az életet, mindig nagyobb-nagyobb körben látjuk az összeköttetést s a temérdekségtől az Egyhez jutunk.

Ebben az egyben minden összefut, jómagunk is, embermilliók s a határvonalak arra fel már elsimulnak és egymásba folynak. Nyomorult önzésünk s önzésünk nyomorusága, csak idelelt a távol részlet közt nyersanyu táplálékot, míg belátásunk magaslatán édes hár-

móniába olvad minden. Itt a periférián, egyik kis gazda másik nagy gazda; egyik vagyonos, másik vagyontalan; egyik cimeres, másik cimert után ágaskodó stb. stb., míg az értelem és szív egyensúlyozott kétlábara állva: Istennek közös gyermekci, egymásra utalva mind.

Legyen elég, lépjünk a népiskolába.

Mikor Csurka István hozzánk jött, évektől előbb magam tanítottam a vallást és éneket, szükségéből.

Tudja isten, néptanítóink nagyrésze még ma is csak kénszeregve kinozza a vallás és énektanítást. Sőt nyilvánvaló abbéli törekvésük, hogy a vallást tanítsák a papok. Meg is okolják. Mert hát mit meg nem okolhat az ember, a mit meg akar okolni!

Szóval, egyszer csak Csurka öcsém elibem áll és előadja, hogy ő nagyon restelli azt, hogy én tanítom a vallást, mert ebből még a gyermekek is azt következtethetik, hogy ő nem tudja azt tanítani s a hivek is következtethetik, hogy ő vallástalan ember, mégis egy vallásos társulat kenyerével táplálkozik. Még többet is mondott, aminek folytán, alaposan megbeszéltük a dolgot és megállapítottuk a jövő teendőit.

Abban állapodtunk meg, hogy a népiskolában vallástant minélkevesebbet kell tanítani, hanem a vallásos érzést fejleszteni minél többet.

Hogyan?

Az iskolai élet légköre legyen minden izében vallásos. A gyermekek egymáshoz való viszonya, szívélyes segítségre kész, egyenlő jog, egyenlő kötelesség, a bármi tekintetben erősebb, ápolja, segítse a gyengébbet. Ennek betartására a legéberebb figyelem és elleumondást nem tűrő igazságos szigorúság fordítandó.

A napi munka mindig énekléssel, imádsággal kezdődik, és ezt egészen komolyan kell venni. Minden jóadomány és tökéletes ajándék onnanfelül száll alá. Ha ezt nemcsak tudják, hanem érzik is a gyermekek, akkor könnyebben tanulnak.

Vallásos főkönyvünk a biblia, amelyből minden reggel olvasunk, *de egész komolyan ezt is*. Az élet világossága Krisztus.

A vallásos kedély mélyítésének az erkölcsi erő fokozásának, egyik első rendű eszköze, az ének és dal. Minden iskolában kellene lenni iskolai énekkarnak. A hol ilyen nincs, ott még vademberek tülekednek.

Csurka István szépen hegedült, tehát a zenét szerette és művelte. Megvolt már könyvtárunkban többféle dalos és énekeskönyv, hazai és külföldi. Csak a megkezdett nyomokon kellett haladni. S minő más ábrázatja van egy iskolának, hol a gyermekek szívből, öszhangzatosan énekelnek és dalolnak! Az igazi művelődés ott kezdődik, hol a szívek felmelegedett érzelmei öszhangzó alakban életre kelnek. Tehát énekelünk és daloltunk sokat. Minél többet. Minden ének, minden dal, egy-egy Jakób lajtorja, melyen Isten angyalai le- és följárhatnak. Egy-egy összekötő lánc, Isten lelke és az ember lelke között. Egy-egy mustármagja a gyöngéd emberszeretetnek. Szóval, igazi vallásos érzés.

Minő durva még a mi állítólagos műveltségünk, holott népiskoláinkban alig hallhatunk érzelmes dalt é. éneket. Sivár torok-verseny és semmi más! Nagy baj ez.

Említettem már, az iskola külső és belső kinézését. A vallás az örökszép és örökjó képzete. Az iskola-épület, izléses kerttől körülvéve, nemcsak szemnek tetsző, hanem lélekre ható. A szomszéd községben, Ibrányban, oly fenségesen szép az iskola és templom környéke hogy ez magában is, egy folytonos kisugárzása a vallásos felemelkedésnek. Nem hiszem, hogy volna párja falun, széles Magyarországon! De miért nincs párja?

Mert még kevés igazi művelt tanítónk van. Ne tessék ezt nagyon zokon venni. Az oklevél még nem a műveltség jele. Az oklevél csak arról való bizonyosság, hogy az illető felmondta a leckéjét, hangot adott. Egy *lehetőség!*

Csak én jómagam is, hány egyházat, hány iskolát bejártam, hol nyoma sincs a művelt léleknek! Modoros leckézés, arra az órára, azután a leckéző hang semmiségbe vész, mint a füst. Hány egyházat, iskolát bejártam, hol nyoma sincs az erkölcsi erőnek, pedig lehetne, minden költség, minden megerőltetés nélkül. Templomokat, iskolákat láttam, mint egy szeméttelrakódó helyet s a kik ki s bejártak, mintha trágyaféreg lettek volna a szemét közt, egészen jól érzik magukat! Van-e ilyen helyeken az igaz vallásos érzésnek csak egy szikrája?

Szóval, iskola környéke, templom környéke, hivogatólag hirdesse, hogy e hely Istennek háza, mennyország kapuja. Persze, ha a tanító se tanulja, a pap se tanulja, az ilyen leckét, nem is igen lehet tőlük várni. Mikor fogják majd ezeket is tanulni?

A történelem tanítása is felhasználható sikeresen az erkölcsi erők fejlesztésére. Persze, nem a rablóbáboruk és sivár évszámok sorozatán leckézve át, hanem azon igazi emberbarátok életét és közhasznú tevékenységét állítva előtérbe, kikben Istennek lelke lakozik. És ha van a községben, — de hát melyikben ne volna? — oly egyénről emlékezés, kihez valamely jótékony emlékezet fűződik, ennek tetteit, illő alkalmakkor, felmutatni, sőt némi ünnepélyes pihenőt tartani, ez is, az erkölcsi erő ápolásának hathatós eszköze.

Elismerem és hangsúlyozom, hogy a tanító szive, lelke, az a világitó és melegítő láng, melyből gyújtó szikrát, fényt és meleget nyer az iskola. Hideg tüzhely mellett megfagy az élet vándora.

Csurka István 1888—1893-ig működött nálunk. Kevés idő ahoz, hogy a szántás-vetésre aratás is következzék s a jövő vetésforgóját megállapítsa. A magból némely esek utfelre, némely köves helyre, némely tövis közé mondja Krisztus Urunk. Így van szóról-szóra. Csak huzamos, folytonos, kitartó, egyirányú munka hoz kellő gyümölcsözést, anyagi téren is, hát még értelmi erkölcsi téren!

Egy dolog bizonyos, a legeggyűbb ember is észreveszi az igazságot. A hol a tanító az életnek tanít, ott nincs szükség külső kényszerre, hogy az iskolakötelesek iskolába járjanak. Vissza se lehetne tartani a gyermekeket. A természetének megfelelő helyre mindenki, mindenkor, szívesen siet. A gyermek leginkább. Ez általános tapasztalat.

Ha pedig valaki azt képzelné, vagy gondolná, hogy ezen utazgatásunkkal mintegy ráutazunk a mi tanítónkra, hát őszintén kijelentem, hogy a mi tanítónk egy kifogástalan tisztességes uriember, akivel a legszivelebb viszonyban élünk és a ki tanítói kötelességét, mindenkor és minden tekintetben, odaadó hűséggel végzi.

De azt tanítja, és úgy tanítja, a mit és a hogy neki tanították.

Itt a dolog bibéje!

Elég-e a mai idők emberének társadalmi berendezkedéséhez, életfeltételeinek megoldásához, munka erőinek kifejtéséhez, általában *emberi életet élhetőségnek*, az a tudomány, az az alapozás, melyet az iskolából kihozunk? Bármely iskolából *általában*, de főként mostani tárgyunkhoz tartozóan, *a népiskolából*, s ennek sikeréhez *a tanítóképzből?*

A műveltség legbecesebb kincsünk! Mi ez a műveltség? Hol árulják ezt tiszta minőségben és biztos mértékkel?

Végig járom falvainkat, városainkat, határainkat. Milyenek a lakóházak, ezek elrendezkedései, utaink bent a községben és kint a határban, mezői gazdálkodásunk berendezkedése, terményeink beosztása és eredménye közlekedési viszonyaink, azután az együttélő embereknek egymással való viselkedése, tisztességérzete, járása kelése, köszönése, beszédmodora szóval: *az iskolázás hatása!* a kifejlesztett testi, szellemi és erkölcsi erők munkája, munkájának eredménye, a hallgatva is beszélő bizonyoságok az utca porában is.

Ezer bocsánat, de azt láttam és látom, hogy néptanítóink nagyrésztben azt a bizonyos Danaidák hordóját töltögetik. Ugy kifolyik a mi gyermekeinkből is pár év alatt az a lecketudomány, hogy a nevéket is alig tudják leírni, a kétszerkettővel pedig örökös hadilábon állanak. Hát a gondolkodás ereje?! Hogyan hányja-veti lelküket a divatos eszmeáramlatoknak koronként felvetődő szennyes habverése.

Szóval: valami nagy hálára és elismerésre nem számíthat a sovány *általános* eredmény. Napszám-munka, nincs azon istenáldás!

Tehát:

Álljanak össze Csurka István és gondolkodó tanítótársai szétbontván a régi épületet fundamentomostól mintha sohasem hallottak volna iskolai tantervről, készítsenek ujat, *tisztán élettani alapon*, tegyék közé lapok utján, vitassuk meg, meg aztán adják be az illető hatóság elibe s ne hagyjanak békét a dolognak, mig nem győz a jobb. Természetesen, a tanítóképzésnek is ahoz kell igazodni, a mi teendő az *életben* vár reá.

Főként, hozzá kellene szokni a dologhoz! Mert okos munka nélkül üres és unott az élet.

Andrássy Kálmán.

Énekeskönyvünk ügyében.

(A zsinati bizottság figyelmébe.)

Feszült várakozással néz a magyar református közönség azon javaslat elé, melyet a zsinati énekbizottság fog énekeskönyvünk ügyében a Próbáénekeskönyv alapján a további munkálkodásra vonatkozólag a legközelebb összeülő zsinat elé terjeszteni.* Ezen javaslat lesz hivatva az egyházkerületek felterjesztéseiben foglalt különböző nézeteket, felfogást és véleményt egyeztetni s a további munkálkodásnak irányt szabni s keretet adni. A bizottságnak javaslata a legnagyobb valószínűség szerint már készen van, és ha szinte kívülről jövő véleménynyilvánításnak vagy épen tanácsnak alig van valami jogosultsága, most az utolsó órában talán értelme sincs: mindazonáltal bátorkodom soraimat

* Az énekügyi bizottság javaslatát dr. Baltazár Dezső érdekes bevezetésével mult számunkban adtuk közre. Igazoljuk, hogy Incognitó cikke már annak megjelenése előtt beküldetett hozzánk. Nagyon fontos tehát az ügyre nézve a miben megegyeznek és miután Incognitó egyik zenei tekintélyünk, az is fontos, hogy miben különböznek. Megegyeznek az ütemezést kivéve mindenben. S ha a dallamoknak a magyar nyelv törvényeivel való összhangját Incognitó védelmezi: meg kell hallgatni. De erről bizonyosan még nyilatkozni fog ő maga. Szerk.

közreadni. Egy vagy más tekintetben talán mondok valami figyelemreméltót, esetleg valami felhasználhatót is.

Gondolataimat azon kérdés köré csoportosítva kívánom elmondani, hogy *mi tekintetben s mely irányban vár a nagyközönség javaslatot a bizottságtól s döntést a zsinattól?*

1. Döntést vár a nagyközönség a zsinattól arra nézve, hogy *a Zsoltárok lehetőleg minden változtatás nélkül — bár válogatva — a Szenczi Molnár Albert-féle szöveggel vétsenek-e fel az új énekeskönyvbe, vagy olyan mérvű átdolgozással a minőt a Próbaénekes felmutat?*

Az eddigi munkálatoknál tudvalevőleg a szöveggel szemben az a felfogás jutott érvényre, hogy azok a mai költészeti s esztetikai kívánalmaknak megfelelőleg *magyar ütemesek* legyenek, hogy a gördülekeny ütemes verssorok által a gyülekezet éneklése nagyobb lendületet nyerjen s éneklésünk vontatottsága lassan-lassan megszűnjék. Ezen szándék tiszteletreméltó voltát senki sem tagadhatja, helyességét az új énekekkel s dicséretekkel szemben senki kétségbe nem vonhatja, de mint-hogy a szövegnek nagyobb megbontása nélkül ez meg nem történhetik, önkényt felmerül a kérdés, hogy Szenczi Molnár Alberttel s egy 300 éves művel szemben nem jobb volna-e inkább a kegyelet szavára hallgatni. a régi zsoltszöveg mellett lehetőleg megmaradni s csak a legszükségesebb javításokra szorítkozni. Mert tény, hogy a zsoltszöveg próbaénekeskönyvi alakjukban nem tekinthetők többé a Szenczi zsoltszövegének. Részemről tehát a régi szöveg mellett maradnék s a magyar ütemes verselést csak a dicséretknél s az új énekek-nél követelném, de ezekkel szemben annál szigorubban.

2. Döntést vár a nagyközönség a zsinattól arra nézve, hogy *hány zsoltszöveg vétsék fel az új énekeskönyvbe?* Ha a bizottság a felveendő zsoltszöveget egyenként is megjelölné, a további munkálkodást szerfelett megkönnyítené. Véleményem e tekintetben az, hogy ne vegyük el a néptől azon zsoltszöveget, melyeket eddig is szívesen énekeltek, de ne terheljük énekeskönyvünket ritkán, szükségből használt s kedvetlenül énekeltek zsoltszövegekkel. A Próbaénekes 86 zsoltszöveget tart meg. Szerintem ezen számot redukálni lehet, de nem annyira, a mint azt 1837-ben az erdélyiek tették, kik csak 31 zsoltszöveget tartottak meg. Igen szerencsésen oldották meg ezen kérdést francia hittestvéreink, kiknek bár a dallamok francia származásával fogva legtöbb okuk lett volna konzervatívnek lenni, a legközelebbi revízió (1895) alkalmával 52 zsoltszöveget tartottak meg 43 dallamon. Ehez hasonló arányt tartanék nálunk is legmegfelelőbbnek. Megszokottságuknál, kedveltségükönél s tartalmasságuknál fogva a következő 50 zsoltszöveget ajánlom megtartásra: 1. 5. 8. 19. 23. 24. 25. 26. 28. 30. 32. 33. 34. 35. 36. 38. 42. 46. 50. 61. 62. 65. 66. 67. 73. 77. 80. 81. 84. 86. 89. 90. 95. 96. 102. 103. 105. 116. 110. 122. 128. 130. 134. 135. 138. 139. 141. 143. 146t 150.

3. Javaslatot vár a nagyközönség a bizottságtól arra nézve, hogy *a Próbaénekeskönyv dicséretei 88—336 közül melyek azok, melyek az új énekeskönyvbe;*

- a) javítás nélkül felvehető;
- b) javítással felvehető;
- c) kihagyandók.

E kijelölés a további munkálkodást ismét szerfelett megkönnyítené, a bizottságnak ez sok fáradságába nem is kerülne, mert tekintve, hogy a Próbaénekeskönyv dicséretei közt alig néhány ének van olyan, mely az új énekeskönyvben helyét meg nem állaná, mindössze 10—12 gyengébb ének kiselejtezéséről s a javítással

vagy javítás nélkül felveendő dicséretnek megjelöléséről van szó.

4. Dönteni kell a zsinatnak arra nézve, hogy *a katekhizmusi énekek vissza állítassanak-e?* Minthogy ezeknek visszahelyezésére nézve több egyházkerület kifejezte kívánságát, ez elől elzárkózni nem lehet. Egyébként csak 32 katekhizmusi ének visszavételéről van szó, minthogy 20 katekhizmusi ének részint a vasárnap, részint a bűnbánati énekek közé beosztva, már fel van véve.

5. A kevésbé megfelelő énekek kiselejtezése s a katekhizmusi énekek felvétele után látni fogja a bizottság és zsinat, hogy a Próbaénekeskönyv anyagában hol mutatkozik hiány. E hiány pótlására a konvent, s az új egyetemes énekügyi bizottság utasítandó.

6. Dönteni kell a zsinatnak arra nézve, hogy *a temetési énekek az új énekeskönyvbe függetlenül felvétsenek-e?* Ha igen, akkor e célra 30 ének bőven elegendő. Ezen 30 éneket a most használt halottaskönyvekből nem nagy fáradsággal össze lehet szedni, de egynehány új temetési ének is felvehető közéjük. Sok temetési énekre nincs szükség, mert nem sok idő kérdésének látszik, hogy az iskolás növendékek temetési szolgálata be fog szüntettetni, mikor is a kántorok csak a gyülekezet segítségét vehetik igénybe. Ez okból szükséges lesz a közönséget temetést alkalmával az éneklésben való részvételre szoktatni a mi csak kevés de jó ének használata mellett látszik lehetségesnek.

7. Dönteni kell a zsinatnak *a dallamok mennyiségére nézve.* E tekintetben nem lehet számitáson kívül hagyni azt, hogy az iskolás növendékek 5—6 év alatt hány dallamot képesek megtanulni. A maximum a temetési énekdallamokat is számitva nem lehet több 100-nál. A próbaénekesben 96 dallam van. Ehez jönnek a temetési dallamok, legkevesebb 14. Összesen: 110. A próbaénekes dallamai között tehát tizen kell kihagyni, hogy 100-nél több dallamunk ne legyen. Minden kár nélkül kihagyhatók szerintem a 16. 47. 79. 92. 128. 143 és 148. zsoltszöveg dallamai s a Próbaénekesnek 123. 159 és 216 számok alá jegyzett dicséretdallamai.

8. Dönteni kell *a dallamok magyar ütemezése ügyében.* Szakértők állítása szerint a dallamok magyar ütemezése a magyar ütemes verseléssel áll szoros kapcsolatban, s a mennyiben a vers és dallam ritmusának teljes öszhangzásban kell lenni, egyik a másik nélkül meg nem állhat, s minthogy szakértők szerint *a dallamok magyar ütemezése ritmizálása az énekek egyházi jellegét a legtávolabbról sem veszélyezteti:* a zsinatnak dönteni nem lesz nehéz.

9. Dönteni kell arra nézve, hogy *a zsoltszöveg és dicséretetek folytatólagos sorszámot kapjanak-e, vagy mint eddig volt — a zsoltszöveg római, — a dicséretetek arab számmal jelöltessenek?* Szerintem jobb a régi jelölés.

10. Dönteni kell arra nézve, hogy *a verssorok külön-külön sorba nyomassanak-e, vagy mint eddig volt, csak a vers első sora jöjjön új kikezdésbe?* Előbbi sok helyvesztéssel jár, utóbbinál helynyereség folytán nagyobb betűk használhatók. Azért ez ajánlatosabb. Szokottabb is.

11. A Próbaénekesben több zsoltszöveg helyet cserélt, így p. a CXXXV. zsoltszöveg dallama a IX. zsoltszöveg (7. ének) helyére jött, s ha később ezen dallamról van szó a 7. ének dallamára történik hivatkozás. Ez egyfelől zavarra ad alkalmat, másfelől ha így marad az újnak megszokását késlelteti. Szerintem a zsoltszöveg dala-

mok eddigi helyükön meghagyandók, kivéve a nem énekelt 78. zsoltár dallamát, mely kedvelt 90. zsoltárunk szövegéhez, és a szintén nem énekelt 74. zsoltár dallamát, mely a 116. zsoltár szövegéhez volna áthelyezendő.

12. Mostani énekeskönyvünkben a felálló (kezdő) énekek a zsoltárok és dicséretetek közzé vannak beosztva a Próbaénekeskönyvben folyószám alatt az alkalmi énekek előtt állanak. Ez utóbbi helyesebb.

13. Kérdésbe jöhet még, hogy a *zsoltárok vagy a dicséretetek nyomassanak-e első helyre?* A helycsere a népnél aligha visszatetszést nem szülne, azért a mostani beosztás mellett maradni ajánlatosabb.

14. Óhajtható, hogy a zsinat az új énekeskönyvnek a megszabott irányelvek és határozatok alapján leendő elkészítésére s kiadására *záros határidőt* tűzzön ki. A határozatok nyomán ugyanis meg lesz állapítható hogy a kiszabott teendők végrehajtására mennyi idő lesz szükséges. A zsoltároknak visszahelyezése például Szenczi szövegére sok munkát nem igényel. A katechizmusi énekek visszahelyezése, a kiselejtezendő dicséreteteknek újakkal pótlása s a temetési énekek összeállítása egy év alatt megtörténhetik. Az előmunkálatokra, az új egyetemes énekügyi bizottság megalakítására s szervezkedésre vegyünk ismét egy évet, a kinyomatásra ismét egy évet. Összesen három esztendő. Az új énekeskönyv közrebocsátásának idejét ennélfogva az 1910 év Január hó első napjában már meg lehetne állapítani. A végrehajtás a zsinati határozatok értelmében a konventre illetve a konvent által választandó új egyetemes énekügyi bizottságra bízottnak. Az énekügyi bizottság állana 21 tagból ugymint *elnök*, a konvent által választva vagy kinevezve, 12 beltag, a konvent által a konvent tagjaiból választva, 8 kültag, a konvent által nem konventi tagokból választva. A választásnál a konvent tekintettel lenne arra, hogy mindenik egyházkerületet legalább 3 tag képviselje s hogy ezek közül egy-egy tag, tehát 5 egyén zeneértő legyen. A bizottság munkáját a konvent lesz hivatva elfogadni vagy visszavetni s az új énekeskönyv kiadása is a konventre bízottnak.

15. Minthogy az új énekeskönyv az egyetemes egyház tulajdona lesz, a tiszta haszonból az egyházkerületek lélekszám arányában részesednének, magától értetve azon egyházkerületek, melyek a régi énekeskönyvek kiadásának beszüntetése folytán biztosan megállapítható haszontól elesnének, megfelelő kárpótlásban részesítendők.

Az általam mondottakat figyelembe véve, teljes hittel és bizalommal vagyok, hogy a zsinat biztos kézzel fogja megjelölni az utat, melyen énekgyűnknek 30 év óta hányatott hajója csendes révparthoz ér, s ezzel egyidejűleg eleje vétetik azon újabb mozgalomnak, melynek czélja, hogy az *egyetemes magyar ref. egyház*nak ne legyen *egységes* énekeskönyve. Az erdélyiek mozgalmára gondolok, mit egyáltalán nem helyeslek. Nem is értem. Hiszen eltekintve azon énekektől, melyeket az erdélyiekkel eddig is közösen használtunk az erdélyi énekeskönyveknek minden használható éneke 32 átjött a Próbaénekeskönyvbe, átjött pedig oly szép átdolgozásban hogy azok bátran kiállják a versenyt a többiekkel. Am ha mi nem idegenkedtünk az ő énekeiktől, ők is elfogadhatják a mieinket. A kölcsönadás itt nyeresége egyiknek úgy mint a másiknak. Ha nyelvben és hazaszeretben egyik vagyunk, miért ne lehetnének egyik az istenisztelet formáiban is?

Ezek azon gondolatok, melyeknek elmondására egyházam szeretete s szívem késztetett. Ha mondottam valami jót, szolgáljon az egyházunk javára!

Inkognito.

IRODALOM.

Magyar szocializmus. Irta Dr. Király Péter. Ára füzve 3 korona, kötve 4 korona. Debrecen. Kiadja Hegedüs és Sándor.

A szocializmus sokkal mélyre hatóbb társadalmi mozgalom sem mint kihatásaiban érintetlenül hagyná az egyházat. Általánosán el van ismervé annak a szükségése, hogy az egyháznak, különösen az egyház lelkipásztorainak foglalkozni kell a szocializmussal és pedig úgy, hogy annak esetleges kicsapongó hullámai a vallás és erkölcs által megszabott mederbe tereltesse vissza. Távrolról sem úgy tehát, hogy ennek a természetes evolúciónak az idejüket mult avult jelszavakból, felfogásokból és korhadtt intézményekből, gátat erőltetnénk, hiszen ezt ma már csak azok teszik, a kik falusi házuk pókhálós ablakából nézik a világ folyását, vagy a kiknek lelke képessége alantabb jár, mint sem a kor felett járó áramlatait értékelni tudná, vagy azok a kiknek élet eleme az olyan társadalmi rend, melyben a csekély képesség, csekély erőfeszítés bizonyos kétes értékű konjecturák között érvényesülni tud. A munka embere rokonszenvvvel néz minden olyan mozgalom elé, mely a munka méltatásának jegyében indul s még kevés hibákat elnéz, megbocsát a nagy célért, mely is az emberi érték érvényesítése a végzett munka mennyisége és minősége szerint. Ez a szocializmus céljának magva a tudomány által determinálva. Természetes, hogy a nagy cél vezéricsillagához olyan nagy üstökös uszályt ragaszt a kifejlődés folyamata, hogy járatlan és elfogult elmék az uszálytól nem látják meg magát a vezéricsillagot.

Egyházunknak szolgálatot tesz mindenki, a ki a szocializmus hatalmas problémáiról oszlatja a ködöt. Ezért kell az ez irányú kísérleteket az egyházi lapokban nyilvántartani s ezért írom én is e lapba a jelen könyvismertést.

Nem szívesen constatálom, hogy a szerzőnek egy általában nem sikerült a ködoszlatás; sőt mondhatom, hogy műve a szocializmus alapeszméjének oly vastag félreértéséről, hogy ne mondjam nemértéséről tesz bizonyosságot, oly szűk látkörrel tárgyalja a világra szóló kérdést, az eszmék és gondolatok oly egymásnak ellentmondó zürzavarát tartalmazza, az elkoptatott jelszavak és kacskaringós szólások, a hevenyészett definitiók és bárdolást igénylő indulatszavak, olyan bosszantóan mosolyogtató sereget tárja elébünk, hogy valóban nem tudom, miként foglalkozzam e művel? Milyen tendenciával lép a nyilvánosság elé? Mi akar lenni? Tudományos könyv? Politikai röpirat? Humoros groteszk?

Ha tudományos könyv akar lenni, úgy jobb lenne kritikát róla nem is mondani. Sem tartalma, sem modora nem adnak neki erre kvalifikációt. Ha politikai röpirat akar lenni, arra nagyon terjedelmes és drága; azok épen nem szerzik meg és még kevésbé olvassák végig, a kiket megtudna esetleg téveszteni a szocializ-

mus lényege és jelentősége felől. Humoros groteszknak pedig nem sikerült, mert nem szellemes.

Kénytelen vagyok még is, mint tudományos művet venni bírálat alá; ha másért nem is, legalább azért mert politikai röpirat vagy humoros groteszk bírálatát e becses lap nem is fogadná el.

Szerző a létező szocializmust nemzetközinek, tehát hazaárulónak, kézi munkások mozgalmának, tehát „a durva szenvedély és butaság uralmi törekvésének; mint tudományt pedig „bűbájós proletár vadító rémtudományának“ minősíti. Szerző a létező szocializmus irányait és célját abban véli megállapíthatni, hogy a kézimunkás jusson világ hatalomra, holott ez a „hatalom a souverain uralkodókat együttesen illeti meg.“ E szerint tehát szerző a világ feletti hatalomból mostohán kizárja Schweicot, Franciaországot és az egyesült államokat mert ezen souverain uralkodókkal dicsekedni nem szerencsések.

Ha szerző csak egy kicsit nézett volna szét, meglátta volna, hogy Németország szocialistái rég felhagytak a nemzetköziség olyan ábrándjával, mely az állami szervezet lebontására tör, hiszen maga a káprázatos hőbortos atyamester: Marx Károly az általa alapított „Internationale“ székhelyét New-Yorkba maga tette át és pedig egyenesen azért hogy ez által veszélyes szerepétől megfossa. Szerzőnek tehát műve 28-ik oldalán ennek ellentmondó állítása nem talál; meglátta volna, hogy 1904-ben a francia szocialisták az internacionalizmust és nacionalizmust szavazatra bocsátották s emez utóbbi óriási többséggel aratott diadalt s amaz feladta a küzdelem sikerének további reményét; meglátta volna idehaza is, hogy a nemzetköziesekkel szemben a nemzeti szocialisták sokkal nagyobb tábora áll, soraiiban az alföld szinmagyar munkásnépével. De mint tudománynyal foglalkozó embernek azt is meg kellett volna látnia, hogy a szocializmus nemzetközösége, az eszme világra szóló jelentősége, nem abban határozódik, hogy az állami kereteket összetörjük, a nemzeteket alkotmányukkal együtt felforgassuk, hanem abban, hogy a különböző államok kézi és szellemi munkából élő munkásai érezzék és szervezzék a hatalmas szolidaritást arra a közös célra hogy kivivják egyesült erővel a munka jogát, mely is a gyakorlatban a tétlenség oktan fenyegetése és a munka nyomora között bizonyos humánus nivellálást jelent.

A szocializmusban meg volt, meg van és meg is lesz a nemzetközi elem, mint a hogy az ember lényegében az általános emberi vonások mind nemzetköziesek. Ez a nemzetközieség tehát nem lehet olyan vörös posztó a mitől minden igaz magyarnak feltétlenül haragos kitörésekre kellene fakadnia, mint a hogy szerző teszi a sok többek közt illeten képen: *holmi szereplési viszketeg tul tengő lázában szenvedő kétes alakok közveszélyes előtörtetése importálta be hozzánk az idegen szocializmus bitang szellemét.* Mihelyt a nemzetközieséget azon reá erőltetett spanyol csizmából kiszabadítjuk hogy t. i. az csak a nemzeti és állami keretek összetörését jelenti és a tudomány magas nézpontja elé állítjuk, be kell látnunk, hogy a szocializmusnak az alapja, magva nem is lehet más, mint nemzetközi. A ki az általános embert meg tudja érteni az az általános emberi fejlődésének, védelmének, diadalra jutásának világra szólóan egyöntetű munkáját is természetesnek fogja tartani. Mert jól megjegyezzük, hogy az ember először ember és azután magyar, nem úgy mint szerző az Előszóban vallja, hogy először legyünk magyarok s ezután következik minden. Téves álláspontjának tragikuma azonnal

utól is éri, mert állításának erősítéséről Vörösmartynek eme szavait idézi:

Minden ember, legyen ember

És magyar. — Ime tehát Vörösmarty is tudatával bír annak, hogy az ember lényege az általános emberiben határozódik s azután jó a nemzeti nüanszirozás. Szerzőnek első életnyilvánulásai is bizonyára általános emberiek voltak s ha a bölcsöből egyenesen Németországba vitték volna, most bizonyára olyan értelemben volna, hogy először németek legyünk s ezután következik minden. Szerző mint jogtudor bizonyára tud a nemzetközi jogról, ime itt az általános emberinek világra szóló jogi védelme van lealapozva, ott vannak a congressusok, conventiok, melyekben általános emberinek érdekében megkötik az államok önön szabadságukat. Szerző ismeri a keresztyén vallást. Ime itt az általános emberinek hitbeli, lelki érdekei világra szólóan vannak felkarolva, így akarta ezt a világ üdvéért az Isten fia az Ur Jézus, a kit szerző az emberiség legzsensialisabb Apostolaként tisztel és várja utána azt a nagyobbat, a ki majd a hitben és igazságban egyenlővé teendő az embereket. A mi az általános emberit társadalmi oldalról, illeti miért ne lehetne az is nemzetközi?

Különben szerző a 147-ik lapon még is elismeri hogy van „világeszme“ és pedig nem is egy, hanem kettő, ha tehát világeszme van, miért ne lehetne azért nemzetközi keretben, világra szólóan küzdeni? A nemzeti társadalmak összesége a világ társadalom, ha a nemzeti társadalmat a szocialis világ eszmében szolidarisak, ha az általános emberit egyesült erővel akarják érvényre juttatni az ezt elhomályosító rendszerek ellenében, még a mellett önön magukat, a maguk nemzeti géniuszt, hazáját nem tagadták meg, nem árulták el. Ezzel még aligha követtek el „leghitványabb ripökéséget“.

Szerző a világeszmeiket községenkénti szakszervezetekben munkálva látja elérhetőeknek s mindenütt engedélyezne ilyen szakszervezeteket, a hol az egy-egy élethivatást és foglalkozást üző önálló polgárok száma eléri a 150-et. Mindenesetre elég szigoruan nagy szám a legtöbb igazi foglalkozásra nézve, s a két világeszme igen kevés szakszervezetre foghatna támaszkodhatni.

Részletesen foglalkozik a választói joggal, melyet a férfiaknak korlátozásokkal adna meg, a nők közül pedig e jogból a család anyákat kizárva csak a magánzó nőket ékesítené fel vele. — Kizárná továbbá az összes tisztviselőket, mint a kik szabad elhatározásukban korlátozva vannak. Szól az Isten előtti két féle egyenlőségről, szól a tökéletes és látszólagos igazságról közben a birói kart látogatva meg nem a leghizelgőbb véleményvel, a szocialdemokratáknak egyik meg nem nevezett morálistánk után kiutalványozza a szalon betyár titulust (talán a szegény parasztra inkább „szalona“ betyár illenek?) Magyarországot kiváltságolt osztrák tartománynak minősíti, a mely tehát szerinte nem állam, végezetre visszatér kiindulási pontjához, hogy mindennek magyar nemzetinek kell lenni a fegyelemnek, szellemi erkölcsi kiművelésnek, szaktudásnak, szakismeretnek, munka szeretetnek, kenyérkereset módnak, megélhetésnek, ezeket pedig, függetlenségi és 48-as politikával lehet elérni.

A munka folyamán sok helyt kétségbe esik az ember, hogy vajjon a szerző szocialista-e s ha bár 127-ik lapon elég határozott kijelentést tesz, hogy t. i. „Magyarországon minden épeszü igaz lelki magyar állampolgár szocialista“ s bár kétségtelen, hogy magát ebbe a kategoriába osztja, mind a mellett is egész műve a

szociálistikus alapeszméjének hibás értelmezéséből, azzal ellentétes következtetésekből áll; úgy hogy a ki a szociálistust mesterien hamis világításban akarja látni, az e műnek dupla árat is megfizetheti.

Szerzőt sokat olvasott s gondolkozó embernek ismerem, esodáalom, hogy ilyen kiforatlan, rendszertelen művet tudományos apparátus mezében nyilvánosságra ad. A hazát szeretjük mindnyájan s a szociálistusnak egyetlen törekvését sem engedhetjük oda fajulni, hogy a nemzeti egyéniségünkben, hazánknak akár alkotmányi, akár területi épségében kárt tegyen, de a szociálistusnak úgy világra szóló, mint az egyes államra vonatkozó általános jótékony hatását, sőt szükségét is el kell ismernünk. A téma pedig sokkal komolyabb, semmint a felületesebb kezdés meg ne sértene.

dr. Baltazár Dezső.

„**Debreceni lelkészi tár.**“ Szerkesztette S. Szabó József fölszentelt lelkész, debreceni kollégiumi tanár. Megjelent a IV-ik kötet 1906 év végén 628 oldalon Tegledi K. Lajos utóda Eperjesy István kiadásában. Ára kötve 10 korona.

Az elmúlt karácsony ünnepek előtt néhány nappal megszokott, kedves ösmerősünk köszöntött be hozzánk, hogy megajándékozzon bennünket olyan drága, értékes kincsekkel, melyeket fenkölt gondolkozásu lelkek, mélyen érező szivek az Isten igéjének kimerithetetlen gazdagságu kincses bányájából hoztanak régen és mostanában elő: a kedves régi ösmerősünk a debreceni lelkészi tár IV-ik kötetete volt, azokat a drága kincset pedig az ebben lévő, változatos tartalmu magas szárnyalásu és mélyre merítő egyházi dolgozatok alkotják. Örömmel üdvözlöttük, úgy érzem, s hiszem mindannyian mi az ország minden vidékire szétszórott lelkipásztorok e kedves régi ösmerőst, hiszen mint összekötő kapos jelentkezik e könyv, mert lapjain ott találjuk észak, kelet, dél, nyugot vidékein küzdő, az élet virágos tavaszán járó, verőfényes ugarán dolgozó, s a földi lét tapasztalatokkal nagy mértékben gazdagított öszen fáradozó ur szolgálóinak alkotásait. Örömmel üdvözlöttük úgy érzem s hiszem mindannyian egyházi világi emberek e kedves régi ösmerőst, mert évről-évre hirdeti e könyv a magyar protestáns gyakorlati theológia irodalom előhaladását, virágzását s minden szónál ékebben tesz bizonyosságot a mellett a felemelő igazság mellett, hogy a magyar református lelkészi kar szive minden igyekezete, lelke minden tehetsége szerint nyomdokában kíván s törekszik járni azoknak a nagynevű, halhatatlan elődöknek, kiknek munkálkodása nélkül kipusztult volna a szivekből az Üdvözítő és az Ő általa megismertetett „lélekben és igazságban“ tisztelendő „igaz“ Isten iránt való örökké égő szeretet, kiknek munkálkodása nélkül elveszett volna a szivekből ez annyi vérral áztatott, magyar hazánk iránt való olthatatlan szerelem, úgy hogy láthatta volna az utókor Hungariam captivam, postea mendicam, deinde catholicam esse. E könyv minden lapjáról szinte sugározva árad felénk e fent említett kettős érzés, hasábjain ott világol a tudomány fényes szövétneke, hogy így nyerjen bebizonyulást, miszerint a keresztyénség, respectively a protesántizmus által hirdetett hit nem sötétségben, babonában élő vak hit, hanem a léleknek Isten kijelentéseiben nyugvó olyan reménysége, olyan tudata, mely az igazán komoly tudomány érintésire nem hull a porba, sőt szikla szilárdan megáll mindörökké s ha azt hozzá teszem még hogy jóformán minden minden sor háta megett

megpillanthatja az ember az igazi ker. prédikációk kuffejét és célját a golgota gyászos dicsőségteljes keresztyét akkor úgy gondolom így általánosságban megadtam, a képét a debr. lelkészi tár most megjelent IV-ik kötetének.

Azonban igaza van ama kiváló lelkipásztornak, ki néhány héttel ezelőtt e lapok hasábjain írta, hogy homályos foltok még még az örökké izzó nap korongján is találhatóak. Ha az én erőtelen tudomásommal ilyen foltokat találtam, reá mutatok azokra, hogy így a szerző és önmagam együtt vegyünk tanulságot az észrevételekből s hogy ez az ösmerítés is lehetőleg teljes lehessen.

Az egész mű öt nagy szakaszra van felosztva, melyek közül a legelső ezt a címet viseli: *Bibliai magyarázatok*. Az elrendezés, a szerkesztés igazi céltudatosságát mutatja már maga e külső tény, mert a biblia magyarázat az alapja, a fundamentoma az egész vallásos vezetésnek. A 7 dolgozat három szerző között oszlik meg kiknek nevüket munkálkodások ezen a téren épen nem ösmeretlen: Barakonyi Kristóf, Soltész Elemér és S. Szabó József. A magyarázandó szöveg megválasztásában legszerencsésebb Soltész, mert a többieknek nagyon hosszú bibliai szakaszai kissé már magukban véve is a figyelem meglazítását eszközlik. Barakonyi bibliamagyarázatai ép úgy mint S. Szabó Józseféi (3—3) folyton előbbre viszik a történetet s különösbbe kiemelkedik előbbi szerzőnél a második és harmadik míg az utóbbi három igen csak egy színvonalon áll t. i. a szokásos biblia magyarázat magaslatán.

Tárgyával mindenik szerző a legjobb igyekezettel ösmeretet bennünket meg, de ezt ép a terjedelmesség miatt egyik szerző sem teheti meg annyira, mint Soltész ki szövegének minden versét beleveheti biblia magyarázatába. Az alkalmazások mindenütt olyan mestereknek munkái melyek kifogás alá eső dolgokat maguk után nem hagynak.

A második cyclus: *„Egyházi és egyházszertartási beszédek“* 9 szakaszra oszlik fel.

Az első öt beszéd *ifjusági istenitizsletre* szolgál azonban expressis verbis kifejezett céljának 4 felel meg az első, második, negyedik és ötödik. Ez a négy mind alkalmazva van az ifjuság gondolkozásához, felfogásához; praktikus példái megragadják a fogékony ifjui szívet s ezért építő, hiterősítő, érzület és gondolkodás nemesítő céljaiknak tökéletesen megfelelnek. Egyedül a 4-ik számú beszéd az, melynek befejezését minden esetre egyenesen az ifjusághoz kellett volna intézni, a mely dolgot e művénel csaknem teljesen elmulasztott a szerző. A 3-ik számú, mely Bányai Sándor munkája a legteljesebb mértékben Christocentrikus jellegű hitben, tudásban mély egyházi beszéd, de nem specialis ifjusági istenitizsletre való, hanem sokkal inkább a felnövekedett tagokból álló gyülekezet az, mely ebből le tudja vonni magának a lelke épülésére s üdvösségére vonatkozó tanítást.

Tizenhárom beszéd homlokzatán ez a felírás áll: *közönséges egyházi beszéd.*

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Gróf Tisza István.** A clerikális nemzeti uralom engesztelhetetlen gyűlölettel fordul gr. Tisza István felé. Mindenkinek megbocsát, minden párttal szövetségre lép, de ettől az egy-

1403

től irtózik. Kitűnt ez most legközelebb, hogy gr. Tisza Istvánt a dunántuli egyházkerület főgondnoki székére a kerületi értekezlet egyhangulag jelölte. A jelölést elébb azzal gyanúsították meg, hogy csak egy tulzó párt műve, holott tudnivaló, miszerint Hegedüssel szemben is csak 16 szóval maradt kisebbségben Tisza. Most pedig, hogy a pesti egyházi főgondnokságnál is szóba jött a Tisza neve (és miért ne jöhetett volna szóba?) összetévesztvén a két főgondnokságot, ujongának vélt bukásán. Lassabban patres a keresztvel Tiszát nagy többséggel fogják megválasztani, lehet, hogy csaknem egyhangulag. De nem politikai elvei miatt, hiszen az általános választójog elleni mindenképp sajnálatos állásfoglalásával mi magyar kálvinista nép és papok sem érthetünk egyet; hanem a klerikalizmus elleni nyílt szinvallásáért. A kinek nem kell a fekete internacionale, a kinek a vallásbéke, a haladás a felvilágosodás ügye szíven fekszik, az gr. Tisza István felé néz, még akkor is, ha a hatalom polcáról elkerült. Szeretettel és büszkeséggel nézünk rá mi is magyar reformátusok és azok között a debreceniek és megvagyunk győződve róla, hogy eljő még az idő, midőn újra egy táborban lesz a magyarság és annak a tábornak a vezére gr. Tisza István leend.

— **Papválasztás Gyomán.** A néhai Kálmán Farkas örökere nyolc lelkész pályázott. A választás e hó 6-án volt nagy érdeklődés mellett. Megválasztott 2 szótöbbséggel Harsányi Pál olesvaapáti lelkész.

— **Lelkészerterkezet.** Baltházár Dezső dr. esperes az alsószabolcs hajduvidéki egyházmegye lelkészeit e hó 20-án értekezletre hívta össze. Az értekezletet Debrecenben a vármegyeház nagytermében tartják meg.

— **Hamis páthosz.** A magyar munkásnép százezre kivándorol, a másik része pedig ellenállásra szervezkedik. A tanítókat, lelkészeket, hivatalnokokat a socializmus karjaiba hajtja az állam és a vasutasok már félig ott is vannak. Elérkezett a nagy derute és a mi minisztereink Prohászkaival a tót gyermekek siralmas sorsa felett keseregnek, a kik még csak a Miatyánkot sem mondhatják el tótul. (a magyar óra alatt) Lám amiatt, hogy 300,000 gör. kath. vallásu magyar nem imádkozhatik magyarul, a kakas sem kukorékol.

— **Jelentés.** „A debreceni református kolégium története“ adattári alakban, a tervnél hosszabbra nyulás miatt e lap terén tovább nem láthat napvilágot, hanem folytatását külön ivekben adom ki s dolgozom egymás után, s midőn kész lesz, egybefűzve fog megjelenni pontos tárgy- és névmutatóval. Minden a főiskolai levéltárban levő forrást felakarok használni, hogy e negyedfélszázados főiskola multja és jelene felmutatva legyen. A munka legalább is 30 nyomtatott ivre

fog terjedni. Minden időmet nem fordíthatom reá, ezért halad lassan; de meg a forrás kutatás és tanulmányozás is sok órát kíván. Balogh Ferencz hittanár.

— **Bersier—Szalóczy.** Bersier a nagy hugenotta prédikátor beszédeinek 2. kötete jelent meg a mult évben Szalóczy Pál tiszavalki lelkésztársunk fordításában. A kik a komoly nagy tárgyakkal foglalkozó ünnepi szónoklatok barátai, azok melegen üdvözölték e vállalkozást. És a nélkül, hogy Bersiert a többi híres külföldi nagy papok rovására és Szalóczyt is a többi fordítók rovására kellene dicsérnünk, megállapíthatjuk, hogy a mi kálvinista templomainkban ezek a beszédek nagyon szépen hangozhatnak. Akár csak harangjaink, melyeknek szava ünnepélyesen, meghatóan, (de nem változatosan) száll által a rónaság felett. A 2. kötetet még egy 3. és utolsó fogja követni, melynek várakozással nézünk elébe.

— **Választások.** Pihen a föld a téli fagy és hótakaró alatt. A jövő életnek előmunkálatai azonban most sem szünetelnek. Csendes az egyházi élet is, de a jövő érdekében mindenütt nagyfontosságú választások folynak. E választások közül a dunántuli egyházkerület főgondnoksága, a kerületi világi jegyzőség, a középiskolai zsinati képviselőség és a több tekintélyes egyházak lelkészi állomásai állanak az előtérben. A megválasztott férfiakat a lap részéről is szívből üdvözöljük és sok szerencsét kívánunk nekik is, a kiket a közbizalom megtisztelt és a köznek is, mely ilyen derék férfiakat nyert. Idevonatkozó értesüléseinket különben így átlítjuk össze. Az egyházkerületi vil. aljegyzői állásra, 493 szavazattal a dr. Kun Béla 79 és a dr. Magoss György 24 szavazatai ellenében (a többi megosztott), dr. Baksa Lajos hódmezővásárhelyi ügyvéd, zsinati és konventi képviselő választott meg. Itt említjük meg, hogy Nagy Lajos volt b.-ujlaki lelkész is e hó folyamán foglalta el a tiszaszalkai lelkészi állomást és hogy Vincze Ödön volt diószadi lelkész is e hó folyamán költözik Békésre át. A középiskolák zsinati képviselőségére pedig új választás lesz Karai Sándor debreceni és Imre Lajos hmvásárhelyi tanárok között.

— **A gelsei egyház** (f. felsőszabolcsi egyházmegye) rendes lelkészeül Tóth András nyirbátori segédlelkész egyhangulag megválasztott; beiktatása f. evi febr. 17-én lesz.

— **A Biber József** halálával megüresedett bakszegi lelkészi állás F. Varga Lajos és Nadányi Pál választási elnökök vezetése alatt február 10-én tölthetett be, amikor is 26 szavazat ellenében 170 szavazattal Bod Ferenc csökmői lelkész választott meg, 19 minősített pályázó közül. Isten áldása legyen a választáson.

— **Kun Mihály turi tanító halála.** A ma napság javakorbéli turi polgárok között kevés van, akinek nem

Kun Mihály tanította meg a betűvetés tudományát. 32 évig volt tanítója a turi reform. egyháznak s 32 esztendőn át mindig a kezdő iskolás fiukat tanította. Tanítványai a bálványozásig szerették. Nem csuda. Csak az ő nagy szívének vonzalmát kellett viszonzniok. És a gyermek-szív hálás. Kun Mihály pedig, akinek boldog családi életét nem áldotta meg az Isten gyermekekkel, az apai szív gyöngédségével szerette kis tanítványait, anyagi ügyeit is sok ideig végezte különféle tisztségeiben. Mikor az egyházi szolgálatból nyugalomba vonult, attól fogva szemlátomást hanyatlani kezdett az erős, egészséges férfi, úgy hogy ott kellett hagynia pénztárnoki hivatalát is a Népbanknál, a hová a bizalom állította volt. Peldás családi életben keresett és talált aztán enyhelyet, de a hűséges feleség önfeláldozó ápolása sem tudta visszaadni régi egészségét. Gyengült sorvadozott, míg végre jan. 20-án, 62 éves korában, szeretőneje karjai között csendesen elhunyt. Temetése nagy részvét mellett jan. 22-én ment végbe. Lencz Géza lelkész mondott ravatalánál gyönyörű imát, meleg szeretettel festve a tanítói hivatás magasztosságát. Tanítótársai gyönyörű gyászdalet énekeltek, régi énekes társuk felett. A sirnál Kecskeméthy László tanító bucsuzott el a megboldogulttól. Tanítványai lelkében soká fog élni a jó Kun Mihály emléke. Nyugodjék békével!

— **A Vay-ünnepek utóhangja.** A vármegye legutóbbi közgyűlése tudvalevőleg elhatározta, hogy a kuruc Vay Ádám generális Danzigból hazazahozott hamvainak Vaján történt végleges elhelyezése alkalmával tartott ünnepség két szónokának, Vay Elemér bárónak és Görömbey Péter ev. ref. esperesnek a törvényhatóság köszönete nyilvánítassék. A köszönő irat így hangzik: „A nagy nemzeti ünnepek lezajlottak, a hazafiui, igaz, rajongó lelkesedés hullámai elsímulnak s annak csak utolsó, csendes rezgése érintik még szívünket, mint a vízbe dobott tárgynak utolsó hullám gyűrűi.

De a midőn ezen nagy napok emlékei lelki szemünk előtt, így a mai napon tartott közgyűlésünkben is felmerültek, lehetetlen, hogy ezen napok emlékeivel együtt fel ne tűnjenek azoknak alakjai is, kik e nagy napok alatt, hazafiui érzelmeink hurját, lángoló szavaikkal, magas szárnyalású beszédeikkel a legmagasabb fokra felhangolták, s a dicső multak emlékének visszavarázsolásával szíveinkben a szent lelkesedés tüztét feszítván, megerősítettek bennünket abban, hogy megbecsüljük a multat s azoknak nagy alakjait, s bizzunk a jövőben. Ön volt az, ki kuruc Vay Ádám kihűlt hamvainak elhelyezése alkalmából rendezett ünnepségen megtartott ünnepi beszédével szíveinkben a honszeretet lobogó fáklyáját meggyújtotta s hosszú hosszú időnek kell eltelti, míg ezen beszédek hatása, mint a vízben dobott tárgy után támadt hullámgyűrűk, szíveinkben elsímulnak. Eppen ez okból, amidőn elhatároztuk, hogy ezen ünnepi beszédet is, az ünnepség lefolyásának leírásával együtt az utókor számára megörökítjük, egyszersmind kérjük, hogy a kuruc Vay Ádám hamvainak elhelyezése alkalmával rendezett országos ünnepségen, a kérelmünk folytán elmondott beszéd megtartásáért hálás köszönetünket szívesen fogadni kegyeskedjék.“ Nagyon helyesen és ez a köszönet a kassai esperest is megilleti, aki Danzigból hozta haza a kuruc generális hamvait s az elsötémetés alkalmával felette szolgált.

• — **A második félv.** Az iskolai év második felének megnyitása f. hó 8-ikán történt. Ez alkalommal hirdetik ki a pályadíjat nyert ifjak neveit és az új pálya tételeket. Az akadémiai tanszakokra összesen 335 ifju iratkozott be és pe-

dig 159 a theológiára és 176 a jogra. Az előadások az egész vonalon megkezdődtek. A speciál tárgyak közül fontosságánál fogva kiemelkednek a dr. Kovács Socializmusa és a dr. Trocsányi Béla h. orvos egészségügyi előadásai. Az is nevezetes hogy az évben ilyen egészségügyi leckék igen helyesen a kollégiumbeli minden intézetben adatnak elé. Az előadó mind a három helyen az új iskola helyettes orvos, a ki hozzá fűzött reményeket teljesen beváltotta s mint orvos is közkedveltségnek örvend.

— **Hírek a máramarosugocsai egyházmegyéből.**

A bíró Lajos nagyszöllősi lelkész halálával megüresedett különböző tisztségek a következőképen töltettek be. A lelkész állomáson utóda lett Sarkady Mihály tiszaujlaki lelkész, a tanácsbiróságban Bihari Lajos salánki lelkész a zsinati pót képviselőségben Tót Ferenc técsői lelkész. Szívvel üdvözljük őket.

Mulatságok mindenfelé. Szinyérváralján a körülményekhez képest (a közeli ref. papok családjainak neveit nem olvastuk a résztvevők között), elég szépen sikerült a ref. egyház bálja, mely a jótékony célra mintegy 200 k-t. jövedelmezett. A kisújszállási ref. főgymn. növendék hangzsereny m. hó 29-én folyt le és az énekkar javára 100 koronán felül hozott. Febr. 9-én lesz a Turi főgymn. hangversenye Turkevében egy turkevei tápintézeti alapítvány javára. Egyház bálja volt Kaak-szentmártonban is, hol már minden emlékezetet megelőzőleg voltak ily egyházi bálók és majálisok és a hol ezeket mind a mi Bodnár János bátyánk rendezte, épített templomot, tanítói lakot és iskolát és végül papi lakot. Most nem tudatik minémü célra vigadtak, de bizonyonnyal az Urnak vigadtak és vigadjanak még soká. Legnagyobb jelentőségű volt azonban az összes bálók közt a szatmári protbál, melyen gr. Degenfeld Józsefis részt vett. Ez a bál nagy fényes közönséget gyűjtött ott és a szatmári ref. egyház orgonája javára 1800 koronát jövedelmezett. Lám, lám Dávid király midőn a frigy láda előtt táncolt, mégsem tette olyan nevetségessé magát.

— **A debreceni kerületi tanári kör** m. hó 26-án szombaton gyűlést tartott, amelyen dr. Szabó Márton, ev. ref. főiskolai tanár tartott nagy érdeklődéssel fogadott felolvasást a magyar irodalom remekeinek felhasználásáról a történet tanításban. Ezután a temesvári kör átiratát tárgyalta a kör, melynek első és második pontjához, mely szerint az állami tanárok fizetése a Széll-féle törvényjavaslat alapelvei szerint rendeztessék, továbbá bármilyen rendezésnél is a tanárság véleménye hivatalosan megkérdeztessék, a maga részéről készséggel hozzájárul; a 3 pontot illetőleg azonban, mely szerint a fizetésrendezés ügyében egyetemes tanárkongresszus hívassék egybe, úgy határozott, hogy ezt a jelenlegi viszonyok közt nem tartja sürgős szükségűnek. Negyedik pontnak a kör azt csatolja a temesvári átirathoz, hogy nem állami tanárok fizetésének az állami tanárokéval egyidejűleg és egy színvonalon való rendezését szükségesnek és óhajtanónak látja. Végül a gyűlés tagjai a Baresa János lemondásával megüresedett titkári tisztelet közmegegyezéssel dr. Szabó Márton ev. ref. főgymn. tanárral töltötték be.

Tartalom-jegyzék. Dávid bűnbánata Szalóczy Pál. — A tanítók fizetése Dr. Ferenczy Gyula. — Utazás egy tanítói díjlevél körül Andrassy Kálmán. — Enekeskönyvünk ügyében Inkognito. — Irodalom. — Különfélék.

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. FERENCZY GYULA.

Pályázat.

A szatmári egyházmegyébe kebelezett símai egyház lelkészi állomására.

Javadalom az egyháztól 16 hold föld, termény tűzifa, stóla. az álamtól 866 kor. 49 fill. kiegészítés, összesen 1600 kor, az egyház IV-ed osztályu.

Pályázati határidő márcz. 10 mely hatánapig a kellőleg fölszerelt pályázati kérvények a szatmári egyházmegye esperesi hivatalához Szatmár beadandók.

Az állomás elfoglalandó 1907 május 1-ső napján. Debrecen, 1907 febr. 12.

Kiss Áron,
püspök.

Pályázat.

A nagyszalontai ev. ref. egyházmegyében halálozás folytán megüresedett szemlaki lelkészi állomásra pályázat hirdettetik, illetőleg az 1906 dec. 21-én közétett pályázat 1907 márc. 3-ig terjedő határidővel megújittatik.

Évi javadalma : egyházmegyei értékelés szerint 1298 kor. mely készpénzből, terményből, földhaszonélvezetből, 3 öl tüzi fából és stólából kerül be.

Ezenkívül állami fizetéskiegészítés 1600 kor. ig évi 495.85 kor., úgy hogy ezen egyház IV. osztályu, a lelkek száma 650.

Mivel az istenisztelet magyar és német nyelven felváltva szolgáltatik ki, megkivántatik, hogy a lelkész mindakét nyelvet bírja, illetőleg a lelkészi szolgálatokat magyar és német nyelven végezze.

A lelkészi minősítmennyel s ezen pályázati hirdetés megjelenése után kelt s esperesileg megerősített szolgálati bizonyítvánnyal fölszerelt pályázati kérvények 1907 márc. 3-ig Széll Kálmán ev. ref. espereshez Nagyszalontára (postahely) küldendők.

Megválasztott lelkész köteles állomását a választás jogerőssé válása után haladéktalanul elfoglalni. Debrecen, 1907. febr. 7.

Kiss Áron
püspök.

Pályázat.

A nagyszalontai ev. ref. egyházmegyében, halálozás folytán megüresedett erdőhegyi ev. ref. lelkészi állomásra pályázat hirdettetik.

Évi javadalma : az egyházhatóságilag jóvá hagyott díjlevél értékelése szerint: 2460 k. és pedig:

1. Lakás természetben, javítással és tisztogatással 824 négyszögöl területtel.

2. Készpénz fizetés az egyház pénztárából, negyedévi előleges részletekben 644. k.

3. 41 négyszögöl méter (12 hécsi öl) kemény tűzifa 192. k.

4. 52,265 négyszögöl tagositott szántó és kaszáló föld egy tagban, melyet a lelkész tartozik munkáltatni, állami adóját egészben az egyház fizeti, a Körös szabályozási költséget egyharmadrészben az egyház, kétharmadrészben a lelkész fizeti 1200 k.

5. Gyertya és sölletmény 20 k.

6. 520 négyszögöl káposztás föld, adóját az egyház fizeti 16. k.

7. 274 négyszögöl toldás föld a temetőben adóját az egyház fizeti 10. k.

8. 601 négyszögöl területű szőlőföld, adóját az egyház fizeti 30 k.

9. 4 darab szarvasmarha, 4 drb. sertés legeltetési jog 48. k.

10. Stóla az egyházkerületi rendelet szerint 300 k.

Ugy hogy, ezen egyház második osztályu, benne az ev. ref. lelkek száma 2086.

Ezenkívül az erdőhegyi missiói kör lelki gondozásáért az erdőhegyi lelkész 300 kor. évi állandó missiói segélyt az országos közalaptól.

Felhivatnak pályázók, hogy lelkészi minősítmennyel és ezen pályázati hirdetés közétete után keltezett esperesileg megerősített szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt pályázati kérvényüket f. é. március 2-ig (másodikáig) Széll Kálmán espereshez Nagyszalontára (postahely) küldjék be. Megválasztott lelkész köteles állomását a választás után haladéktalanul elfoglalni.

Debrecen, 1907 február 2. *Kiss Áron,*
püspök.

Mühle Vilmos

cs. és kir. udvari szállító

Temesvár

Mag., Mővény-, Rózs- és Fa-Nagytenyészetek.

(Nővelési terület 94 hold.)

== VILÁGKIVITEL. ==

A legjobb magvak kerti és mezei veteményezésre

MÜHLE magvai jóságban elérhetők, de ebben felülmulhatatlanok.

A legnemesebb gyümölcs-, dísz- és sorfák

MÜHLE fái többször átültettek, jól iskoláztak, mindenütt jól és biztosan gyarapodnak.

A legszebb fenyőfélék, díszcserjék, rózsák stb.

MÜHLE tülevelői mind télálló, dísz- és készőcserjék, valamint rózsái a létező legszebb virágok.

Postacsomagok magvakkal 5 koronán felüli értékben bárhová küldetnek.

MÜHLE kertészeti kézikönyvei dilettánsok számára a legjobbak, megrendelésekhez ingyen csatoltatnak.

Dusan felszerelt főárjegyzék. — Páratlan a maga nemében — kívánságra bárkinek ingyen és bérmentve megküldetik.

Első magyar — villamos erőre berendezett —
hangszergyár.

STOWASSER J.

cs. és kir. udv. hangszergyáros

☞ a m. kir. zeneakadémia, színházak, hadsereg, művészek stb. szállítója ☞

Budapest, II., Lánchíd-utca 5.

Ajánlja saját gyárában készült, elismert legkiválóbb minőségű vonós-, huros-, fuvó- és ütőhangszereit.

Specialista: huros, vonós, fuvóhangszerek készítésében és javításában. — **Hangfokozó-gerenda!!** mely által bármely hegedű, gordonka, melybe az illesztetik, sokkal jobb, erősebb és lágyabb hangot nyer. (Biztos siker.) Kezesség minden egyes hangszernél. — **Hegedűbe hangfokozó-gerenda 4 frt.** Régi mesterhegedűk vétele és eladása. **Legnagyobb gyár és raktár.** Saját találmányu (Rákóczi) **tárogató;** általánosan elismert legjobb, mely tökéletes **solo-hangszerré** általam konstruáltattott. Iskolával 35 frttól feljebb. — **Orgonaharmoniumok.** A gyönyörű hang, melyet a világhírű legjobb gyártmányu amerikai rendszernek elmés szerkezete elővarázsol, önmagának zeng dicséretet.

65 forinttól minden árban kapható.

Az összes hangszerek javítása különleges szakszerű pontossággal, jutányos árban; Kezesség minden hangszernél. Arjegytek minden egyes hangszerről külön, kívánatra bérmentre küldetik. — Kivitel nagyban és kicsinyben.

Novotny Antal

harangöntőde és
vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárváros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangsoportok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányu új modern atlyukasztott

harangjait

melyek felsőrészükön a hege-düchez hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hangok, mint régi modoruak. Ily szerkezetű 327 kgros harang hangban egyenlő 461 kgros régi modoru haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákkal, régi harangok illetnekkkel való újra szerelését és vertvas-harang állványokak.

Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. — Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi nagy éremmel kitüntetve.

Alapítottatott 1851-ben.

DÁVIDHAZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és díszműves üzlete

DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s kifogastalan munkát készít mindennemű könyvkötészeti, díszműcikkben és börmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* tömeges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

Anyakönyveket, tartós jó kötésben. Szent Bibliát és emléklapokat különleges diszkötésben jubileumokra.

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony adományok nyilvántartására is alkalmas.

Kéziratok befoglalására **táblákat**, melyek a szószéken vagy temetéseknel előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok: fc huzását vászonra vagy papírra és ezeken kívül még szám s e szakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikkre nézve azonnal szolgálók, — számítások a különleges munkákhoz, — mint *Disztáblák, Emléklap és aranykönyveken, rajzokkal, kívánat szerint stylusban, levéltári írománytartó fedeleket.*

SZABÓ SÁNDOR

képesített építőmester építési irodája és festékgyára
DEBRECEN, Kölcsey-utca 18.

Egyházi és iskolai építkezések tervezete és kivitele felsőbbhatóságilag helyben hagyott vagy a közigazgatás ügyi minta terve alapján.

Tervezetek és költségvetések készítése vagy azok felülbírlása a hely színén is.

Építkezési kölcsönök ajánlása és lebonyolítása

Szabadalmazott gyorsan száradó és szárító vizet-elszigetelő festék gyár falak, nedves helyek szárazzák tételére, Vihar és időjárásálló **homlokzat festékek, zománcmáz, klozetek, fürdőszobák, konyhák falainak vízmentes bevonására.** Gyorsan száradó kemény és puha padló festékek mindféle színben.

Teljesített építkezésekről, végzett munkálatokról bizonyítványok és elismerő okiratok.

SZABÓ SÁNDOR

képesített építőmester építési irodája és festékgyára
Debrecen, Kölcsey-utca 18.

— „Antidol“ a legjobb gyógyszer: fejfájás ideges fejfájás és nátha ellen. A szert nem kell bevenni, néhány csepp tenyéren eldörzsölve, s használati utasítás szerint belelegezve, azonnal megszünteti a bajt. Sok ezer ember használja s mindenki csak jót mond róla. Kérdezze ismerőseit, hogy használta-e már az Antidol-t, amely nagyszerű hatásáért arany éremmel lett kitüntetve egy üvegese ára 1 kor. 20 fill. és 35-ször mulaszthatja el vele a fejfájást. Kapható: **Grósz Nagy Ferencz** gyógyszer-tárában Debrecen az Arany egyszaruhoz.

Király balzsam

Köszvény és csusz ellen.
Legujabb gyógyszer.

Ezen balzsam legujabb gyógyszer úgy belsőleg, mint külsőleg mindenféle fájdalemak ellen. **Király-balzsam** készítményem mint házi szer szükséges, hogy minden háznál kéznél legyen, mert úgy belsőleg, mint külsőleg kitűnő hasznos szer.

Belsőleg gyomorfájásnál gyomorgörcsnél csikarásnál, fejfájásnál azonnal hat s legjobb fájdalomcsillapító.

Külsőleg tekintélyes orvosok ajánlják **köszvény**nél **csuznál** továbbá meghűléseknél, fog és fejfájásnál pár perc alatt hat. Igen hasznos gyógyszer még szájvizhez cseppentve rossz lehellet szagtalanítására. 1 üveg 2 k 65 f. 3 üveg 6 kor. 65 fill. Utánvétellel bérmentve.

Magyar ember nem használ mást csak a **Hajdusági pedrót!!** mely legjobb bajusznövesztő és ápoló szer az összes bajuspedrő készítmények között. Hatása gyors és biztos

Postán 3 dobozt 2 K. 15 fillérért. 6 dobozt 3 K. 65 fillérért bérmentve utánvétellel küld a készítő.

Grósz Nagy Ferencz

„Arany egyszarvu“ gyógyszerháza a hol mindn bel- és külföldi gyógyszerkülönlegességek erdetti árakban szerezhetők be.

Löfkovits Arthur

óras, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u.

Egyházi készletek, keresztelő edények, urasztali poharak, tányérok,

kannák alkalmi ajándékok nagy ratára.

A református egyházak szállítója.

Toronyórák

palota-, városházi-, gyári- és lak-tanya berendezését a legelőnyösebben eszközli

Mayer Károly utóda

Müller János

első magyar óragyár

gőzerő berendezéssel

Budapest, VII., Csömöri-u.

50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

Baktai EGRY FERENCZ

harangöntő
Kis-Gejőcz, Ungmegye.

A milleniumi kiállításon kitüntetve.

Hódmezővásárhelyen 1904-ben
arany oklevelet nyert.

Ajánlja

harangöntő

műhelyét.

mely a legrégebb és a legjobb hírnevű az országban Teljes szavatosság mellett szállít

harangokat

bármilyen súlyban, nemtetszőket feltétlenül visszavesz, a költségeket visszatéríti Árjegyzéket bérmentesen küld.

Nagyon sok elősmé-
rő irat.

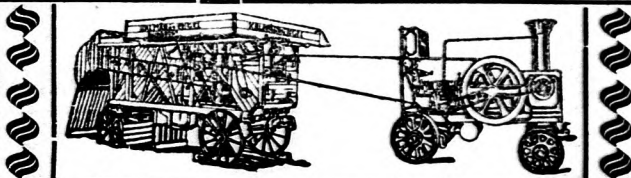
Számtalan első díjakkal és díszoklevelekkel kitüntetve.

KALMÁR ÉS ENGEL

MÓTOR- ÉS GÉPGYÁRA

BUDAPEST, V., LIPÓT-KÖRUT 18.

Ajánlja úgy cséplőgépet, mint malomüzemre legegyszerűbb benzínmotorjait, benzínlokomobiljait, valamint szivógázmotorjait, melyek V., Lipót-körut 18. bármikor üzemben megtekinthetők.

Teljes jótállás kitűnő cséplésért! Egyedül létező újdonság!

Ezen motorok egyenletes járása és bámulatos egyszerű szerkezetük folytán bármely legjáratlanabb ember által is azonnal könnyen kezelhetők.

Árjegyzék ingyen! Olcsó árak részletfizetésre

PONTOS ÉS
LEGJOBB

Ó R Á K

5 évi jótállás mellett! **5**

Egyházi szentedények

urvacsora-kelyhek, keresztelő-kannák és medenczék, bor-
kancsók,

arany és ezüst ékszerek,

evőeszközök, chinaezüst disztárgyak

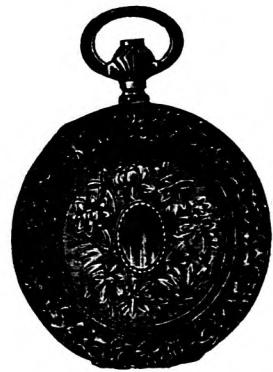
részletfizetésre is!

Javításokra és vidéki megrendelésekre különös gondot
fordítok!!

Árjegyzék 2000 képpel ingyen és bérmentve.

Polgár Kálmán

műorás és ékszerész BUDAPESTEN VII Erzsébet-körut 29.

Pontos kiszolgálás; jutányos árak!

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

Elsőrendű látványossága Debrecenben a Piacz-utcának

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító cég

férfi, fiu és leányka ruha-üzlete.

A járókelőket megálliitják a pompázó kirakatok, melyekben izléssel és dusan vannak felhalmozva az őszi idény legujabb divat-darabjai.

Ezen elsőrangú férfi ruha-üzletnek, mely 56 év óta áll fenn, jó hírneve a közönség körében a népszerűséget megszerezte, különösen impozáns az üzlet belseje, melyben pazarul vannak felhalmozva hazai és külföldi szöve-
tekből készült ruhakülönlegességek.

Az üzlet a legszolidabb alapra **szabott árak**, mely minden darabon ki-
tüntetve látható, a leg-
pontosabban lesz betartva, úgy, hogy a közönség a legpontosabb bizalommal
eszközölheti bevásárlásait.

Vidékről érkező megrendeléseket a cég pontosan teljesít és a meg nem
felelő árut készséggel visszaveszi.

NEUMANN M cs. és kir. udv. szállító Debrecen. főtér, a postával szemben.

Merték szerint külön osztály

ALAPITVAOTTT 1845-ben.